

Giruma

Hibru

Damsi Kurisi

(Hebrews)

Vonaviakova

Weni girumina na Keresiyana viya kurisi, ti na Jiu damsı ma gamosi na Hibru. I yawasa kamonai wawaya ivivi~tupaketowanesi ma i vokwarakwara irakarakata da gisina kava Keriso vitumaghanina ita~voterei. Giruma wawayina kana vava ke katakovi. Ma keta sago ipanani da nani vitumaghana wawayisi ita kiipepisi na weni. Ivonesi da Yesu Keriso ina kina kava vonavaghata ivi~debei da God na iyai. Nakanani igiruma da i vitumaghana ita~vokikini.

Bera ghamaghamasi ivi~aroba ivi~sisiyei. Sago na ivonesi da Yesu na God Natuna makamakii nonowina ma tuna ina Mamai ivotekateka bubuni da vokwarakwara kamonai imiirikikina. Ma Yesu na God Natuna vaghata kubiine da Moses ma peroperoveta katakatamanisi ma aneya, peyarisı ighekuyowesi. Kana viruwa na ivonesi da God ivonakiiyaragha da Yesu na suwara kapuna badana ghamana makamakii nonowina ma suwara kapukapuna wawayisi katakatamanisi na peyarisı ighekuyowesi. Ma kana viaroba na ivonesi da Yesu tepanai na vitumaghana wawayisi berabero, yabumana ma rabobo ina~kiibutawei. Ivonesi da Jiu damsı i kiki ma i suwara kapuna berasi na ke yawasa vaghata ita~veresi. Berasi ivi~matakira da bera vaghata na karakava, Yesu ivokiibuwei iyamna tuna na suwara kapuna badana ghamana ma tuna kava yawasa makamakii nonowina everevereta.

Sapta 11 kamonai Jiu damsı i kaekiki mau varatetesi ivi~sisiyesi, ti na God kurina ivi~patutu ma ivi~tumaghana kirakai. Ma weni girumina kamonai ivi~nowi da Jiu damsı i kaekiki mau i matakira ita~kivini. Ma sapta 12 kamonai ivi~nowi kirakai da maranai vitupaketowana ma vokwarakwara damina ina~viiya na i vitumaghana tepanai ita~miirikikina da ku damona. Ma nani kamonai matasi na Yesu kava kurina ita~kita. Ma giruma turinai ivonavinotisi da ikikava ita~makai ma ita~kitaruvisi.

Nota weni nakanani irereghi.

Sapta 1:1-3 Giruma ivotawei - Keriso na God ivi~debei.

Sapta 1:4 da ku 2:18 Keriso na aneya ighekuyowesi.

Sapta 3:1 da ku 4:13 Keriso na Moses da Josuwa ighekuyowesi.

Sapta 4:14 da ku 7:28 Keriso na suwara kapuna badana ghama kirakiina ma suwara kapuna babadisi ighekuyowesi.

Sapta 8:1 da ku 9:22 Keriso ina vivaghina makamakiina na vivaghina kudubisi ighekuyowesi.

Sapta 9:23 da ku 10:39 Keriso ivere meyei da ivi~suwara na iyamna irakata kirakai.

Sapta 11:1 da ku 12:29 Vitumaghana na bera ghamana.

Sapta 13:1-19 Iki kava taberai da God ini~nuwabiibiyeta.

Sapta 13:20-21 Nipowana.

Sapta 13:22-25 Giruma igudui.

Yesu Keriso na God Natuna.

1 ¹ Mara katamaninai God ina keta ipeyari bogii ma bogiiai da ivivi~sisiya peroperoveta kurisi. Ma bade ti ivivi~damadamani ita kaekiki mau kurisi. ² Ma karako weni marasiyai God ivi~sisiya na Natuna Yesu sisiyisi ivi~damani kurita. Dobu karenai Natuna tepanai bera kudubina iyamoni, ma bade ivinei da kudubina ini~rapenei ma ini~badei. ³ Yesu gweyurina na God kana kadara evonavonapotei, ma ivi~ruwa na sago. Ma Yesu vonana ivi~rewapana kirakai da gamona etereterei na bera kudubina emakamakai, ke ita~wapawapa. Ma wawaya i berabero kudubina ikowatawei ikovi, ma muriyai ighae da ina Mamai rewapana kirakiina na katagheyana imakai.

God Natuna ighe kirakai, ke aneya nakanani.

⁴ God Natuna ighe kirakai da aneya kudubisi ighekuyowesi. Ma bade kana vava na God iverei ma nani vavana na irakata kirakai, ke aneya kii vava nakanani. ⁵ Iki kava God, Yesu ivi~sisiyei na ke meyani ina aneya sago kurina nakanani iti~sisiya. Ivona bo,

“Karakava Tuna ini~mamiyeku,
ma taku ani~natunei.”

ma muriyai ivona bo,

“Tam na natuku,
karako na taku am Mamai.”^a

⁶ Ma God, Natuna sago kava ivokiibuwei ku dobu na ivona bo,

“Aneya kudubisi God Natuna ina~vokavakavari.”^b

⁷ Ma aneya ivi~sisiyesi na ivona bo,

^a 1:5 Psa 2:7; 2Sam 7:14; 1Chr 17:13 ^b 1:6 Deut 32:43

- “Ina aneya iberisi da ti na bigabiga kava.
Ti na ke sago avai, nakanani ma yanunu bo keyama
yebayebarina.”^c
- 8 Ma God Natuna ke nakanani, kurina ivona bo,
“Tam na God, ma am vikiivavona ina~makii nonowa!
Am vibadana na maninina kavakava.
- 9 Bera maninisi nuwanuwam eviiviiya, da berabero na ke am
kayowana tovana.
Tuna kubiine Taku am God avinem ma nuwabiibai oirina ku
gayamim atepoi na avi~matakira da turaturam kamosiyai na
kughe kirakai.”^d
- 10 Ma bade God, Natuna kurina ivona bo,
“O Bada, mara karenai na Tam dobu kuyamoni,
Tam imamuwai kunuma kuyamoni.
- 11 Tam na ke kuna~wapa, makamakii nonowim.
Ma dobu da kunuma karakava ina~wapa, ina~sirusiru da
nakanani ma gara,
- 12 Kuna~vopetami da nakanani ma tarasovo,
nakanani ma mowamowasi kuna~votawei ma gara vuna
kuna~kotei.
Ma Tam na ke nakanani,
am yawasa damona kegha. Makamakii nonowim.”^e
- 13 Ma bade ikikava God, Yesu kurina ivi~sisiya na ke meyani ina aneya
sago kurina nakanani iti~sisiya. Yesu kurina ivona bo,
“Katagheyakuwai kemakai
da kam ghavighaviya kudubina
ku kae gaburim ana~teresi.”^f
- 14 Ma vaghina, takovi da aneya na ke Yesu nakanani. Ti na
kanukanuma, God ina bigabiga kava. Ivonataweyana da iyavo kava
yawasa makamakii nonowina ina~viiya na ini~vitesi.

Vara biibiina tavotekatekei.

2 ¹Tuna kubiine vara biibiina tavi~yanei na tanota kamowi
ma tavokikini da ke tasiwana. ²Rorova mara katamanina na
vonaviyoyovana aneya ivi~damani ita kaekiki mau kurisi, tuna na sisiya
bagibagisi. Ma iyavo kava sisiyisi ivi~yanei ma ke ita~vovotekatekei
ma ikiigiiyei na kovogha berona ina~panani. ³Ma tota na vara biibiina
tabarei na ikikava kovogha taveruvuvurei? Ke kovokovoghina. Bada Yesu
tuna mani ivi~yonayonei da ini~yawasita, tuna na bera ghamana. Ma
bera aroba ivi~mamatara kurita da varana biibiina na vonavaghata. Sago

^c 1:7 Psa 104:4 ^d 1:8-9 Psa 45:6-7 ^e 1:10-12 Psa 102:25-27 ^f 1:13 Psa 110:1

na iyavo kava ti mani ivi~yanei na ivi~mamatarei kurita. ⁴Ma bade God ivi~mamatarei, iyamna ina rewapanai bera notakavakavasi ma matakira ghamaghamasi itupuwa. Ma kana viaroba na Kanuma Vovokaravina ina puyo ivi~mamatarei kurita, puyosi na God ina kayowanai wawaya sago sago duma kurisi ivorereghi.

Yesu ivi~wawayota ma muriyai ighe kirakai.

⁵Dobu vuna karakava ina~nekiibau na tisisiyei, dobuna na ke aneya ini~badei. ⁶Giruma katamana kamoni wawaya igiruma bo,

“O God, wawayota na ke avai ma kegha da kenotanotai, wawaya natusi na avi kubiine kinuwapoyei?

⁷ Kutereoruwei da mara tupona kava aneya gaburisiyai imakai. Muriyai kuterepai da kadara ma vigheghena kuverei.

⁸ Ma rewapana gwabimuwai iviia da bera kudubina ini~badei.”^g Weni sisiyina kamoni God ivona da wawaya bera kudubina iti~badei. Ivonakiiyaragha da bera kudubina iti~badei, ma kegha da wekarakava takitakitai da ke ita~vivibada. ⁹Ma namada takitai da Yesu itereoruwei da mara tupona kava aneya gaburisiyai imakai. Kubiita ivokwarakwara ma irabobo, tuna kubiine karako takitakitai da kadara ma vigheghena God gwabinai iviia. God ina agabiibai irakata da Yesu ivonatawei da wawaya kudubisi dobuwai kubiisi ita~rabobo. ¹⁰Bera kudubina iyamoni da kudubina rapenai. Ma ina kayowana da natunatuna peyarina kana kadara ku kamona ina~ruai. Tuna kubiine bera maninina iberai maranai Yesu inuwatawei da ivokwarakwara, ma nani vokwarakwarana kamoni ivovunaghi da God natunatuna iti~nowesi da yawasa makamakii nonowina ita~panani.

¹¹Ma tuna wawaya i berabero ekowakowatawei ma imaninisi. Tuna ma iyavo kava namada ikowatawesi, i Mamai na sago. Tuna kubiine Yesu ke ita~vivinimayesi ma debiiyai evonavona da ti na ina rakaraka. ¹²Takovi da evonavona da tota na varevaresina ma novunovuna, iyamna God kurina ivona bo,

“Varevaresiku ma novunovuku ana~vonesi da kam vava irakata.

Ma am wawaya kamosiyai ani~gheghenim.”^h

¹³Ma bade ivona meyei,

“Aku vitumaghana God kurina atereterei.”

Ma sisiya ikiitana meyei, ivona bo,

“God, taku ma natunatum kuvereku na peyarikai weni.”ⁱ

¹⁴Ma God natunatuna itupuwa da ere viyosi ma tarasi. Tuna kubiine Yesu bade itupuwa da ti nakanani, ivi~wawayota da ina rabobowai na rabobo badana ita~gwaramutui, tuna wawayina na Devil. ¹⁵Nakanani

^g 2:6-8 Psa 8:4-6 ^h 2:12 Psa 22:22 ⁱ 2:13 Isa 8:17-18

iberai da iyavo kava rabobo yabumanina ikutatani na irupamatawesi. ¹⁶Vona bubuna da Yesu weni berasi iberai na ke aneya kubiisi ma vitumaghana damta kubiita, tota Abraham tupurereghina ivi~viteta.^j ¹⁷Tuna kubiine ivi~wawayota da tuna na varevaresina ma novunovuna nakanani. Ma biga iviia da tuna God ina suwara kapuna badana. Ma bigana kamonai ivi~patutu kirakai ma wawayai ivi~kamyuyuwa kirakiiyesi da kubiisi ivi~suwara da God ina nuwapughu ita~vovinubai da i berabero ita~notatawei. ¹⁸Ma tuna mani ruyagha ma vokwarakwara damina iviia, tuna kubiine kovokovoghina da iyavo kava ruyagha epanapanani na ini~vitesi.

Yesu, Moses ighekuyowei.

3 ¹Varevaresiku vovokaravimi, tami ma tokai God ikwatuta da ku kunuma taghae. Debiyai tavi~mamatara da Yesu na God ina yonayona ma ita suwara kapuna badana na ami nota tuna kurina koterei. ²God, Yesu ivinei da ina biga ita~berai ma vaghina peyarina ibera bubuni. Maghimaghighina Moses nakanani, ina biga ibera bubuni da God ina wawayai ikoyaghisi. ³Tomowa numa kiimatanina ita~vowai na kana vigheghena ita~rakata, ke nani numana nakanani. Maghimaghighina, Yesu tuna vigheghena ghamana kata~verei, ke Moses nakanani. ⁴Numa peyarina na wawayai evowavowa, ma kegha da God bera yavu kudubina iyamoni. ⁵Moses na God ina bigabiga, ma ina biga ibera bubuni da God ina wawayai ikoyaghisi. Ma aviyavisina Moses iberaberai na ivivi~matakira da God ina bera vaghata karakava ini~debei. ⁶Ma Keriso^k na God Natuna, ma ina biga eberabera bubuni da God ina wawayai ekoyakoyaghisi. Ma tota iyavo kava titepatora ma nota rewapanai tatumatuma na God ina wawayai kamosiyai tamakamakai.

God ina wawayai ini~yakam.

⁷Tuna kubiine na Kanuma Vovokaravina evonavona bo,
 “Karako God gamona koni~yanei,
⁸ na ke koni~tinakurukuru ami kaekiki mau nakanani.
 Ti na nani maranai warereyai God ivi~kawakiikiyiye ma
 ivorubui.”
⁹God ivona bo,
 “Madegha ivi 40 kamonai,
 bera ghamaghamasi aberaberai na matasiyai ikitakitai,
 ma kegha da nani dobunai ivorubuku.
¹⁰ Tuna kubiine na kurisi nuwanuwaku ipughu da avona bo,

^j 2:16 Isa 41:8-9 ^k 3:6 *Keriso*: Grik damsi gamosi evonavona bo ‘Keriso’ ma Hibru damsi gamosi evonavona bo ‘Mesaya.’ Ivi~ruwa iyamna ‘God ina Vivinevine Wawayina.’

‘Ti damsi nuwanuwasi kamona na ibarakamtaweku da taku ivonavonavikoniyeku.’

- 11 Nuwanuwaku ipughu kubiine na vonakiiyapa bagibagina aterei da avona bo,
 ‘Viyakam gawarina ata~veresi ma kegha, nani ku dobuna kaesi ke ina~tere tovonu.’¹”^l

¹²Keresiyana turaturaku, kokitaruvimi da ke sago iyai nuwanuwana kamona berabero emakamakai ma vitumaghana kegha da God yawayawana ina~miirikupukuputei. ¹³Ma mara nonowa kamomiyai kovi~kiiiepepavirana da ami nota ini~rewapana ma berabero ke ini~bademi da tinimi ina~kurukuru. Marana na weni, ‘Karako,’ wekarakava taraboga patana da emakamakai da nakanani taberai. ¹⁴Karenai ikikava tavi~tumaghana na nani vitumaghanina tavokikini da ku damona, tota Keriso yavata tisagota.

- ¹⁵Ma giruma katamana evonavona bo,
 “Karako God gamona koni~yanei,
 na ke koni~tinakurukuru ami kaekiki mau nakanani.
 Ti na God ivi~kawakiikiyei.”^m

¹⁶Meni damsi na God gamona ivi~yanei ma kegha da ivi~kawakiikiyei? Ti na iyavo kava Moses irutinisi da Egypt ikiibutawei. ¹⁷Ma meni damsi madegha 40 kamona God inuwanuwapughuwesi? Ti na iyavo kava berabero iberai, tuna kubiine warereyai iririgha da irukwamakai. ¹⁸God ina vonakiiyapa bagibagina iterei da ivona bo, “Viyakam gawarina ata~veresi ma kegha, nani ku dobuna kaesi ke ina~tere tovonu.” Tuna na meni damsi kii sisiya? Iyavo kava God ivivi~kawakiikiyei na kii sisiya. ¹⁹Ma vaghina, takovi da ti na ke kovokovoghina da viyakam ku dobuna ita~rui, iyamna ke iti~tumaghana.

4 ¹God ina vonakiiyapa bagibagina iterei da viyakam ita~vereta na nani vonakiiyapina patana da emakamakai. Tuna kubiine tayabumana kirakai ma takitaruvita da ke sago iyai kamotiyai ina~bara da nani viyakamna ke ina~viiya. ²Ita kaekiki mau vara biibiina ivi~yanei na tota bade nakanani, tavi~yanei. Ma ti damsi ke sago avi biibiina ita~panani, iyamna ivi~yanei ma nani sisiyina ke iti~tumaghane. ³Ma iyavo kava ke ita~vivotumaghana na kubiisi God ivona bo,
 “Nuwanuwaku ipughu kubiine avonakiiyaragha bo,
 ‘Viyakam ata~veresi ma kegha, nani ku viyakamna ke ina~ru tovana!’ⁿ”

Ma iyavo kava titumaghana na viyakam taviiya, iyamna maranai dobu iyamoyamoni na namada ivovunagha ikovi da viyakam ita~vereta.^o ⁴Giruma

^l 3:7-11 Psa 95:7-11 ^m 3:15 Psa 95:7-8 ⁿ 4:3 Psa 95:11 ^o 4:3 Weni viyakamna na ke kunumai kava, dobuwai yavata. Ita yawasa kamona ita berabero vitana iviitawei da nuwanuba tapanani. Ma ivotaweta da ke tipaparana da tota mani ita rewapanai yawasa makamakii nonowina tapanani. Ma bade itarapapaneta da Seitan ke kovokovoghina da ina~vowita.

katamana kamoni, mara kana vimiikovimasago na kana sisiya weni nakanani iterei, “God ina biga kudubina ivi~koviya, ma mara kana vimiikovimasago na ivi~yakam.”^p ⁵Ma giruma sago ivona bo, “Nani ku viyakamna ke ina~ru tovona!”^q ⁶Iyavo kava rorova mara katamanina vara biibiina ivi~yanei na viyakam ke ita~viiya, iyamna God ivi~kawakiikiyiyei. Ma viyakam na patana da vovotawena da wawaya ina~rui. ⁷Tuna kubiine God, mara sago itere meyei da wawaya nake ina~rui, tuna marana na Karako. Nani wawayisi kawakiikiysi murisiyai madegha ma madegha ikovi na God ivi~sisiya David kurina da igiruma. Sisiyina namada tavi~sisiyei na weni,

“Karako God gamona koni~yanei,
na ke koni~tinakurukuru.”^r

⁸Josuwā Israel damsi iti~nowesi da iti~yakam na kegha, iberā kavai. Tuna kubiine nani murinai God viyakam marana vuna ivi~sisiyei.^s ⁹Tuna ivi~debei da ina wawaya kubiisi i taraboga patana da emakamakai da viyakam God gwabinai ina~viiya. ¹⁰Ikikava God biga ivoterei ma ivi~yakam, nakanani meni wawayina God ini~tumaghaneī ma viyakam gwabinai ina~viiya na ini~vitesi da biga ina~voterei ma ini~yakam bubuna.^t ¹¹Israel damsi warereyai God ivi~kawakiikiyiyei da viyakam ke ita~viiya. Ma tota na nani berana ke taberai, titumaghana ma nuwanuwata kudubina ina~sabibira da nani viyakamna ku kamona tarui.

¹²God vonana na ere rewapanina ma yawayawana. Tuna nakanani ma naipi gangam kirakiina da aviyavisina gavugavuna nuwanuwata ma ita nota kamona etupatupasepini ma idebei da tota na ikikava. ¹³God matanai na ke kovokovoghina da aviyavisina tateregavui, tuna kurina bera kudubina debiiyai ekenakena. Ma ita bera kubiine ini~tupavireta da avi kubiine nakanani taberai.

Yesu na ita suwara kapuna badana ghamana.

¹⁴Ita suwara kapuna badana ghamana na God Natuna Yesu, ma ighae ku kunuma da God katagheyanai emakamakai. Tuna kubiine vitumaghana tavokikini, iyamna namada tavonakiiyaragha da Yesu titumaghaneī. ¹⁵Ma ita vopeku maranai na ita suwara kapuna badana ikamyuyuwaviiyiyei, iyamna ikikava ruyagha bogii ma bogiiyai tapanapanani nakanani ipanani, ma kegha da tuna na ke meyani berabero sago ita~bera tovoni. ¹⁶Tuna kubiine titepatora ma tanae God ina ku vibadana gawarina da maranai nuwapoya tapanapanani na ini~kamyuyuweta ma ina agabiibai taviiya da ini~viteta.

5 ¹Moses ina vonaviyoyovana kamoni igiruma da suwara kapukapuna babada kamosiyai na wawaya sago ghamanakina

^p 4:4 Gen 2:2 ^q 4:5 Psa 95:11 ^r 4:7 Psa 95:7-8 ^s 4:8 Deut 31:7; Josh 22:4

^t 4:10 Gen 2:2

ina~vinei da i tetete wawayina. Ina biga da wawayama ma God basusiyai imiimiiri ma i berabero kubiine na puyo gwabisiyai iviiviiya ma God kurina isuwasuwara ma ikapukapuna. ²Tuna na wawayama ma mitamitana, tuna kubiine wawayama egegegenuwisi maranai evovoneghanegha ma esiwasiwana. ³Tuna kubiine suwara ina~kapuni da tuna mani ina berabero kubiine ma bade wawayama i berabero kubiine.^u ⁴Ma ke sago wawayama tuna mani kana vigheghena kubiine ina~vine meyei da suwara kapuna badana ghamana bigana ina~berai. God ina kina kava wawayama ina~kwatui, ikikava Eron ikwatui nakanani.^y

⁵Maghimaghighina, Keriso ke tuna mani ita~vine meyei da kana vigheghena kubiine iti~suwara kapuna badana ghamana. Kegha, God ivinei ma ivonei bo,

“Tam na natuku,
karako na taku am Mamai.”^w

⁶Ma bade giruma katamana kamoni na ivonei bo,

“Tam suwara kapuna badana makamakii nonowim,
Melkisedeki nakanani.”^x

⁷Yesu dobuwai imakamakai ma iniponipowana na gamona ghamana ma ikiikiirara, ere matadogana ivivi~nowi God kurina iyamna tuna kovokovoghina da rabobowai iti~yawai. Yesu ivokuwayama ma ivi~patutu kirakai, tuna kubiine na ina tou God ivi~yanei.^y ⁸Tuna na God Natuna ma kegha da ina vokwarakwara kamoni na damina iviia da God ikikava ita~votekatekei. ⁹God ina kayowana ivotekateka yavui da karako iyavo kava Yesu evovotekatekei na yawasa makamakii nonowina gwabinai ina~viiya. ¹⁰Ma bade God ivinei da ivi~suwara kapuna badana ghamana, Melkisedeki nakanani.

Kokitaruvimi da ami vitumaghana ke kona~voterei.

¹¹Weni sisiyisi na kati~sisiya kiimatani, ma kegha da ibagibagi da kata~tere bubuni da akovina kota~viiya, iyamna sisiya koiyanei na koiyanatawei. ¹²Tami namadani kava kovi~Keresiyana ma kota~kiibau da kota~vivibeyebeyena ma kegha, ami kayowana da nota tekatekasi God vonana kamoni wawayama iti~beyebeye meyemi. Vavai bagibagina kota~kanikani na tami karakava da kosususu.^z ¹³Meni wawayina susu kava eberaberi na tuna gegeyina, ke itakova bubuni da berona bo biibiina na avai. ¹⁴Ma vavai bagibagina na wawayama magurisi kubiisi, iyamna ti na manamina iravisi, damina eviiviiya da mikeme na berona ma mikeme na biibiina.

^u 5:3 Lev 9:7 ^v 5:4 Exod 28:1 ^w 5:5 Psa 2:7 ^x 5:6 Melkisedeki da Abraham i varagutugutu na Genesis 14:17-20. ^y 5:7 Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46
^z 5:12-13 1Kor 3:2

6 ¹Tuna kubiine, akova karena Keresiyana yawasina kamona na ke tuna kava mara nonowa tibeyebeyena meyei. Ku maghinota tanae da nuwamagurita ina~terei. Vibeyebeyena karena na weni. Iki kava ita berabero kati~nuwapoyei da kata~voterei, ma iki kava ita vitumaghana God kurina kata~terei. ²Ma bade iki kava kata~babataito, ma iki kava imata wawaya ku tepasi taterei, ma iki kava raborabobosi ina~vomiiri, ma iki kava God ini~tupavireta da kovogha makamakii nonowina ina~vereta. Weni berasi namada takovi. ³Ma God ini~vaghinei na ku maghinota kava tanae da akova vuna tapanani.

⁴Ma iyavo kava Keriso ivi~tumaghanei ma muriyai God itakuputei na ke kovokovoghina da tarutinisi da ina~vovira God kurina. Ti na rorova God ina yasegana ma ina puyo biibiina ipanani, ma Kanuma Vovokaravina itowatepanisi, ⁵God vonana ina biibiina iakovi, ma God ina vikiivavona ina rewapana damina gisina iviia, tuna vikiivavona na karakava ina~nekiibau. ⁶Peyarina namada damina iviia ma muriyai vitumaghana ivoterei da ke kovokovoghina tarutinisi da ina~vovira God kurina. Kegha, i taraboga ivi~wapai ikovi, iyamna iberai da nakanani ma God Natuna ku korosi ita~tututu meyei ma debiyai kana vava ita~viviberoi.

⁷Weni berasi ku miiba taterei. Tano biibiina na garewa ekatukatuni da okowina iumumai da pei egogogo bubuna ma iyamna ghamana etereterei vao badana kubiine. Ma God nani tanona ini~biibiini. ⁸Ma tano berona na inamona ma iyiyo ina~gogo da iyamna kegha. Ma God tuna tanona inimagi ma ina~kapuni ina~karai.^a

⁹Turaturakai, tami nuwanuwakai, weni sisiyisi bagibagisi katereterei kurimi, ma kegha da kaitumaghanemi da tami ke nakanani. Kakova bubuni da tami nani tanona biibiina nakanani da yawasa makamakii nonowina ina vibiibiina kudubina kona~viia. ¹⁰God na wawaya maninina, tuna kubiine nuwanuwana ke ina~wapa da ina biga koberabera ma ami nuwaviina kurina irakata da ina wawaya kovi~vitesi ma karakava da koivitesi. ¹¹Akii kayowana ghamana da tami sago sago duma iki kava koberabera bubuni na nakanani nuwanuwami kudubina ina~sabibira da ku damona kona~berai. Nani berasi kona~vokikini na ami nota ini~rewapana da aviyavisina kotumatumei na ina~tupuwa. ¹²Ke akii kayowana da kona~patokai. Ma iyavo kava itumaghana ma ere nuwanubasi ikoyakoyagha da God ina vonakiiyapa bagibagina iki kava itereterei na nakanani ina~veresi na ti damsi kovi~bonebonesi.

God ina vonakiiyapa bagibagina.

¹³God ina vonakiiyapa bagibagina Abraham kurina iterei na ivi~debei da ina sisiya na rewapanina, vonavaghata da berasi ina~berai. God

^a 6:8 Gen 3:17-18

tepanai na ke sago iyai da tuna ita~notatepani, tuna kubiine na God tuna mani avanai iutukikita da nani vonakiiyapina iberai. ¹⁴Ivona bo, “Sisiya kiimatana avereverem da vibiibiina ghamana ana~verem ma ana~berai da tupurereghim dobu ini~yoghoyoghoi.”^b ¹⁵Tuna kubiine, Abraham ere nuwanubana ikoyakoyagha kirakai ma ikikava God vonakiiyapa bagibagina iterei kurina na nakanani itupuwa. ¹⁶Wawaya vonakiiyapa bagibagina ina~berai na ku tepana wawaya ghamana avanai initukikita da nani vonakiiyapina kana vitakutakurana kudubina ina~yovuyaraghi. ¹⁷Ma God ina kayowana da wawaya iti~beyesi da tuna ke meyani ina nota ina~virai. Tuna kubiine iyavo kava kurisi ina vonakiiyapa bagibagina iterei na ku tepana tuna mani avanai iutukikita, ivi~matakira da vonavaghata isisiyei. ¹⁸Weni sisiyisi ruwa, ti na ina vonakiiyapa bagibagina ma ina utukikita na ivi~rewapana kirakai. Tuna kubiine takovi da ke kovokovoghina da ina nota ina~virai, iyamna ke meyani da ini~bero. Ma tota iyavo kava God kurina taverau da rogunai tamakamakai na ita nota ini~rewapana, iyamna ina vonakiiyapa kurita tavokikini na tuna ina~kiiepepita. ¹⁹Ita yawasa kamoni nani vonakiiyapina titumaghane da tuna kanumita kana sopa. Nani sopana ina rewapana evovotana bubunita. Ita vitumaghana ini~noweta ma taparoro numana kunumai kana kiipapara ikiitete da tarui ku gawara vovokaravina vaghata. ^c ²⁰Ma kubiita Yesu namada maghinotai irui da ivi~suwara kapuna badana ghamana makamakii nonowina, Melkisedeki nakanani.^d

Suwara kapuna badana kana vava Melkisedeki.

7 ¹Weni tomowina Melkisedeki, tuna Seilam kwanatuna kana kiivavo, ma God kiidamo makamakiina ina suwara kapuna badana. Ma ketiyai Abraham iverupotei ma ivi~biibiini, iyamna Abraham ivivi~ghaviya da kiikiivavo ruwamaruwa ma i seri damsi yavata iravisi, ivi~tuwanonowisi.^e ²Ma Abraham kana ghavighaviya gwabisiyai aviyavisina inebonebosi na ivi~ribaruwa da reregha imaruwa ma reregha sago na Melkisedeki iverei. Ma bade Melkisedeki kana vava iyamna sago na ‘Kiivavo Maninina.’ Ma tuna Seilam^f kwanatuna kana kiivavo, tuna kubiine kana vava iyamna sago na ‘Kiivavo Nuwanuba.’ ³Ina mamai ma ina maduwa bo ina rakaraka ke sago katakova tovonisi. Ma ina tupuwa da ina rabobo marana ke sago katakova tovonni. Tuna nakanani ma God Natuna, tuna suwara kapuna badana makamakii nonowina.^g

^b 6:14 Gen 22:16-17 ^c 6:19 Lev 16:2 ^d 6:20 Psa 110:4 ^e 7:1-2 Gen 14:17-20

^f 7:2 Seilam iyamna ‘nuwanuba.’ ^g 7:3 Giruma katamana kamoni ke sago akova ita~vereta da Melkisedeki tuna ikikava. Tuna itupuwa ma irabobo ma kegha da ina karena ma ina damona akovina kegha. Tuna ivi~matakira da mara sago suwara kapuna badana sago ina~nekiibau, tuna na Bada Yesu Keriso, God Natuna.

⁴Kokitai, Melkisedeki tuna wawaya ghamana sago. Ma Abraham na ita kaekiki avatetena, ma kegha da aviyavisina kana ghavighaviya gwabisiyai inebonebosi na Melkisedeki kana reregha iverei, ivi~matakirra da ighe kirakai. ⁵Ma Livai tupurereghina na suwara kapuna babadisi, ma Moses ina vonaviyoyovana evonavona da Israel damsi i mura ini~ribaruwa da reregha imaruwa. Ma reregha sago na suwara kapuna babadisi kii reregha ina~viya, ti na Livai kana dam kamoni. Israel damsi kudubisi na Abraham tupurereghina ma kegha da Livai kana dam kava na turaturasi gwabisiyai kii reregha eviiviyi.^h ⁶Ma Melkisedeki tuna na ke Livai tupurereghina, ma kegha da kana reregha Abraham gwabinai iviia. Ma ku tepana Melkisedeki ivomiiri da Abraham ivi~biibiini, namanaki da Abraham namada God ina vonakiiyapa bagibagina kamoni imakamakai. ⁷Wawaya kudubita takovi da meni wawayina ina~vomiiri da kwinana ina~vivibiibiini na tuna wawayina ighe kirakai, ke kwinana nakanani. ⁸Suwara kapuna babadisi na mara nonowa kii reregha eviiviyi ma peyarisi na karakava ina~rabobo. Ma Melkisedeki tuna bade kana reregha iviia ma giruma katamana evonavoneta da tuna na yawayawana. ⁹Livai tupurereghina, ti na mara nonowa kii reregha na wawaya gwabisiyai eviiviyi ma kegha da ruvaruvana tavona da ti damsi na Melkisedeki kana reregha iverei, iyamna Livai ina nosi Abraham tuna iverena Melkisedeki kurina. ¹⁰Karakava da Livai ita~tupuwa, tuna na moro kava ina nosi Abraham tupuwina kamoni emakamakai. Ma Melkisedeki reregha Abraham gwabinai iviia na ke Abraham kava ma Livai tupurereghina yavata ikiikokoni.

¹¹Ma Livai damsi i biga ibera kawai. Ti na Moses ina vonaviyoyovana kunukununa, iyamna ti na suwara kapuna babadisi ma i biga da wawaya ita~tereimaninisi da notataweyana God gwabinai ita~viya ma ke kovokovoghina. Tuna kubiine na murisiyai suwara kapuna badana sago Melkisedeki nakanani ivokiibuwei ma tuna na ke Eron da Livai kii dam kamoni ita~kiibau, tuna na Juda kii dam kamoni ikiibau. ¹²Maranai Moses ina vonaviyoyovana iverei da dam bogiiyai kamosiyai wawaya ivinei da ini~suwara kapuna badana na vonaviyoyovanina irikai ikovi da vonaviyoyovana vuna ita~berai. ¹³Ma nani wawayina tisisiyi na Yesu, tuna kana dam bogiiyai. Mara katamaninai nani damna ke meyani da God ina suwara kemana tepanai suwara ita~kapuna. ¹⁴Peyarita takovi da ita Bada na Juda tupurereghina. Ma Moses suwara kapuna babadisi ivi~sisiyisi na ke meyani ita~vonei da wawaya Juda kana dam kamoni ita~vinei da suwara ita~kapuni.

Suwara kapuna badana sago, Melkisedeki nakanani.

¹⁵Aviyavisina aisisiyi na wekarakava kona~kitai da yaghara kiiikiina. Suwara kapuna badana sago inekiibau, tuna na Melkisedeki

^h 7:5 Num 18:21

nakanani. ¹⁶Moses ina vonaviyoyovana evonavona da Livai kana dam kamosiyai kava suwara kapuna babadisi ita~vinesi, ma ita Bada Yesu ke nakanani ita~vinei. Ina yawasa na makamakii nonowina ma ina rewapana irakata da ke ruvaruvana wawaya ina~kiiviberoi. Tuna kubiine ivi~suwara kapuna badana. ¹⁷Giruma katamana kamonai na God Yesu kurina evonavona bo, “Tam suwara kapuna badana makamakii nonowim, Melkisedeki nakanani.”ⁱ ¹⁸Nani sisiyina iterei na Moses ina vonaviyoyovana ivoviviri, iyamna imitamita kirakai. Ke kovokovoghina da wawaya iti~vitesi, ¹⁹iyamna ke ruvaruvana da wawaya iti~manini kamowisi. Ma karako na God keta kiimatana ivokiibuwei ma tuna ina~berita da ita nota ini~rewapana ma nani ketana takivini da taneriyia kurina.

²⁰God tuna mani avanai iutukikita ma vonakiiyapa bagibagina iterei da Yesu tuna iti~suwara kapuna badana makamakii nonowina, ma weni vonakiiyapina na ke meni suwara kapuna badana sago kubiine ita~berai. ²¹Yesu ina kina kava kurina ivona bo,

“Bada iutukikita ma ina ivonakiiyapa bagibagina iterei na ke meyani ina nota ina~virai.

Ivona bo, “Tam suwara kapuna badana makamakii nonowim.”^j

²²God tuna mani avanai iutukikita ma ina vivaghina makamakiina vuna iberai. Ma nani vivaghinina kana matakira na Yesu. Tuna kubiine takovi da ina vivaghina makamakiina vuna na ibilibii kirakai da suwara kapuna ketana katamanina ighekuyowei.

²³Ma Moses ina vonaviyoyovana katamanina kana suwara kapuna babadisi na irukwamakai, ma ke kovokovoghina da i biga nakeda ita~berai ita~nae. ²⁴Yesu na suwara kapuna badana ma ina yawasa na makamakii nonowina. Tuna kubiine na ke kovokovoghina da ina biga ina~voterei bo wawaya sago kurina ini~damani. ²⁵Tuna kubiine, iyavo kava Yesu ina keta ina~kivini da God kurina ina~neriya na Yesu kovokovoghina da ini~yawasa tuwanonowisi. Yesu na makamakii nonowina da tuna mara nonowa ini~nowi God kurina vitumaghana damsi kubiisi.

²⁶Suwara kapuna badana nakanani takayokayowei, iyamna tuna na vovokaravina ma ke sago aviyavisina ita~bera beroi. Tuna ina yawasa na miirara kiikiina. Ma God ivoviviri da berabero wawayisi kii boga. Ma bade ivokavari da ku kunuma vovona. ²⁷Tuna na ke suwara kapuna babadisi viya nakanani, ti na suwara ina~kapuna ini~marapatei. Kunona ti mani i berabero kubiine ma muriyai wawaya i berabero kubiine ekapukapuna. Yesu na mara sago kava ivi~suwara da bera kudubina ivi~tuwanonowi, maranai tuna mani ivere meyei.^k ²⁸Moses

ⁱ 7:17 Psa 110:4 ^j 7:21 Psa 110:4 ^k 7:27 Lev 9:7

ina vonaviyoyovana kamona i wawaya ivinevinesi da iti~suwara kapuna babada, ma kegha da ti na wawayota, mitamitasi. Moses ina vonaviyoyovana ivi~nao, ma kegha da muriyai God tuna mani avana i iutukikita ma ina vonakiiyapa bagibagina iterei da Natuna ivi~suwara kapuna badana makamakii nonowina. Ma Natuna ivi~rewapana kirakai da suwara kapuna bigana eberabera bubuni da maninina kavakava.

Yesu na ita suwara kapuna badana ghamana.

8 ¹Sisiya aberaberi na iyamna vaghata na weni. Tota ita suwara kapuna badana ghamana na kunumai, God ghamanakina kadakadarina katagheyana i emakamakai.¹ ²Ma tuna yobe vovokaravina kamona i God ina biga eberaberi. Ma nani yobena na vokavara kana gawara vaghata. Ke wawayota ita~vowai ma Bada tuna mani ivowai.

³Suwara kapuna babadisi evinevinesi na i biga da God kurina ina~puyo ma suwara ina~kapuna. Tuna kubiine na ita suwara kapuna badana ghamana Yesu na bade nakanani, ina biga da God kurina isuwara. ⁴Mikeda dobuwai ita~makamakai na ke kovokovoghina da suwara kapuna bigana ita~berai, iyamna namada suwara kapuna babadisi imakamakai da Moses ina vonaviyoyovana ikikava evonavona na nakanani esuwawara. ⁵Bera vaghata na kunumai. Ma dobuwai suwara kapuna babadisi biga eberaberi na imatakira da aviyavisina kunumai emakamakai, tuna ibonebonei. Berana sago Moses iberai. Marana i yobe vovokaravina ita~vowai na God ivonei bo, “Kebera bubuni da aviyavisina koya tepana i avi~beyem kukitai na tuna kava kevi~gubegubei.”^m ⁶Ma karako na God namada Yesu ivinei da suwara kapuna bigana ita~berai. Nani bigana kamona i vivaghina makamakiina vuna ekivikivini da iyamna irakata kirakai, ke me suwara kapuna babadisi viya nakanani. Ti na vivaghina katamanina ekivikivini. Ma Yesu kubiita keta ivotawei da ina Mamai kurina. Tuna ketana na ibiibii kirakai, ke me keta katamanina nakanani, iyamna ina vonakiiyapa vusi na vonakiiyapa katamanisi ighekuyowei.

⁷Ma mikeda vivaghina katamanina na maninina kavakava na avi kubiine vivaghina viruwina ita~vokiibuwei da katamanina kana gawara ita~viiya? ⁸Ma katamanina na ke ita~biibii kirakai, iyamna God ina wawaya ivi~kiigiyei da iwavusi. Tuna kubiine weni nakanani ivi~sisiya, “Bada ivona bo, ‘Mara karakava epipisi da Juda damsi ma Israel damsi yavata vivaghina makamakiina vuna kana~berai.”ⁿ

¹ 8:1 Psa 110:1 ^m 8:5 Exod 25:40 ⁿ 8:8 *Israel ma Juda*: Kiivavo Soromon ina rabobo murina i Jiu damsi kamosiya i ivi~ghaviya da iyi ini~kiivavo ma ivi~bogebogesi da i dobu ruwa. Sago kana vava Israel ma sago kana vava Juda. Ma patana da nakanani imakamakai marana i Jerimaya weni sisiyina igirumi. 1Kgs 11 ma 2Chr 10 kamona i kuni~yavi.

- 9 Weni vivaghinina na bogiiai, ke nani vivaghinina i kaekiki mau yavata kabera i nakanani.
Tuna maranai arutina bubunisi da Egypt dobuna ikiibutawei.
Nani vivaghinina yavata kabera i na ivi~kiigiyei,
tuna kubiine na akitatawesi.’
- 10 ‘Mara epipisi da Israel damsi yavata vivaghina makamakiina weni nakanani kana~berai,
Aku vonaviyoyovana ku gayamisi ana~terei,
ma nuwanuwasiyai ana~girumi.
Taku na i God,
ma ti na aku wawaya.’
- 11 Ma ke meni wawayina ina~vomiiri da kwinana bo dam turana ini~beye beyena kurina da ina~vona bo,
‘Bada kutakovi,’
Iyamna wawaya kudubisi,
Kiikayokayona da ku wawaya ghamana na inakova yavuku.
- 12 Ma i berabero ana~notatawei,
nuwanuwaku ina~wapa da ke meyani ana~nota meyei.”^o
- 13 God vivaghina makamakiina vuna isisiyei na imatakira da katamanina kana mara ekovikovi. Ma aviyavisina ina~wadubo ma ina~siru na gisina kava ina~wapa.

Vokavakavara dobuwai ma kunumai.

9 ¹ Karenai God, Israel damsi yavata vivaghina makamakiina iberai. Ma kamona i ere sisiyina da ikikava wawaya ita~vokavakavara, ma bade ikikava dobuwai yobe vovokaravina ita~vowai. ² Ma nani yobena ivowai na basunai itupayaraghi da ruwa. Ma nona tupayaraghina kamona i na rampa kana tutura kiina ivi~miiriya ma parawa God kurina isuwara na kana kweura tepanai iterei. Weni tupayaraghina na ivonavonei da Gawara Vovokaravina.^p ³ Nani yobena basunai na gara itinayaraghi da murina tupayaraghina ikiikiipapari ma tuna tupayaraghina ivonavonei da Gawara Vovokaravina Vaghata.^q ⁴ Ma nani tupayaraghina kamona i na suwara kana kema sago goldiyai iyamoni da tuna tepanai insens ikapukapuna God kurina. Ma bade kii ipapa da vovovidaburana sawarina sago iyamoni ma kupuna na goldiyai ipasiviviviri. Tuna ivonavonei da vivaghina makamakiina kana Aki. Ma Aki kamona i na karisewa imakamakai, tuna goldiyai iyamoni ma sinenai na vavai kana vava mana na gisina iuwani. Ma bade Aki kamona i na vivaghina wakimisi ruwa ma tepasiyai na God ina sisiya bagibagisi imaruwa igirumi. Ma bade Eron ina diwona warereyai irusisi

^o 8:8-12 Jer 31:31-34 ^p 9:2 Exod 26:1-30, 25:31-40 ^q 9:3 Exod 26:31-33

da ruguruguna iterei na tuna diwonina yavata Aki ku kamona iuwana.⁷
⁵Ma Aki tepanai na aneya kadakadarisi ruwa ivi~gubegubei. Ma nani aneyisi nevana da nevana mapesi itarorona da ivi~tupapoteyana da Aki kana kiitana ita~rogui. Ma nani kiitanina tepanai isuwasuwara da God wawaya i bera beroberosi ita~notatawei. Ma wekarakava na ke tuna sisiyina kana mara da ani~sisiya bubuni.⁸

⁶Bera kudubina yobe kamoni ivi~maninini ikovi ma suwara kapuna babadisi na nona tupayaraghina ikivukivui, ivivi~marapatei da i biga iberaberi.⁷Ma suwara kapuna badana ghamana ina kina kava murina tupayaraghina ku kamona mara sago kava ina~rui madegha sago kamoni. Mara nonowa tara kava ikavakavari ma irurui da God kurina tuna mani ina berabero kubiine ma muriyai na wawaya i berabero kubiine isuwasuwara. Meni berasi wawaya iberaberi ma ke itakovi da ti na bera beroberosi, ti berasi kubiine isuwasuwara.⁴

⁸Weni varagutugutusi na Kanuma Vovokaravina ibeyebeyeta da murina tupayaraghina na guduguduna. Vokavara kana keta katamanina, ina tupayaragha ma ina bera kudubina yavata patana da imakamakai na wawaya imiiripotesi, iyamna Gawara Vovokaravina Vaghata kana keta karakava da ina~votawei. ⁹Weni tuna na ibeyebeyeta, ivi~matakira da aviyavisina karako maranai etuputupuwa. Evonavoneta da ghamoghamo suwarisi ma suwara viya God kurina ivereverena na ke ina~berai da iyavo kava suwara ekavakavarapiyei na ini~maninisi, iyamna patana da damisi eviiviiya da ti na berabero wawayisi. ¹⁰Weni berasi na keta katamanina ma kam ma uma ma towatawetaweyana isisiyei. Tuna na tupuwa kana bera ma ke kovokovoghina da nuwanuwata kamoni berabero ina~kowatawei. Ma berasi na nakanani ipisi da ku karako da God keta vuna ivokiibuwei.

¹¹Ma Keriso tuna namada ivi~suwara kapuna badana ghamana da vibiibiina kiikiimatanisi namada damisi taviiviiya na tuna igayamei. Ma namada yobe vovokaravina kunumai ku sinena irui ma nani yobena na kiimatanina ma biibii kirakiina, ke wawayota imasiyai ita~vowai, bo ke weni dobuna sawarina. ¹²Mara sago kava Keriso irui ku yobena na Gawara Vovokaravina Vaghata ku kamona da suwara ivi~kovi tuwanonowi. Ma tuna ke gote bo kau tomowina tarana ita~kavari da ita~suwara. Tuna mani taranai ikune da yawasa makamakii nonowina kubiita iviia. ¹³Vonaviyoyovana katamanina kamoni na kau yagarina ma gegeyina ikapukapugavovori da yapukarena kava. Ma bade kau tomowina ma gote tarasi iviiviiya ma wawaya puyapuyakisi ivivi~rururubusi ma ivivi~popopokusi. Weni nakanani iberaberi

^r 9:4 Exod 30:1-6, 25:10-16, 16:33; Num 17:8-10; Exod 25:16; Deut 10:3-5

^s 9:5 Exod 25:18-22 ^t 9:6 Num 18:2-6 ^u 9:7 Lev 16:2-34

da wawaya puyapuyakisi na ivivi~biibiinisi.^v ¹⁴Ma nuwanuwata titete kamowi da nani maranai na ghamoghamo tarasiyai wawaya ivivi~biibiinisi. Ma karako, tota na Keriso tarana ibiibiinita na biibiina irakata kirakai. Ita bera beroberosi nuwanuwata kamoni na ku rabobo ivi~riyeta ma kegha da Keriso tarana berabero kudubina ina~kowatawei da God yawayawana kubiine tabiga. Keriso na Kanuma Makamakii Nonowina ina rewapanai ivere meyei da ivi~isuwara God kurina, ma tuna na suwara kiimatanina iyamna ke sago berona gwabina.

¹⁵Tuna kubiine Keriso ina kina kava na God ma wawaya basusiyai ivi~tetete da vivaghina makamakiina vuna itupuwa. God vonakiiyapa bagibagina iterei da iyavo kava ikwatukwatusi na vibiibiina kiikiimatanisi kubiisi ivivi~yapaka na ina~veresi. Keriso irabobo da iyavo kava vivaghina katamanina ina rewapana gaburinai imakamakai da berabero kovoghina ikutatanisi na irupamatawesi.

¹⁶Wawaya gamobuderina votanina kubiine na kunona takitai da nani wawayina ina~rabobo ma muriyai da aviyavisina ivivi~sisiyei na takivini. ¹⁷Ma wawayina yawayawana ina~makamakai na gamobuderina tuna iyamna kegha ma ina rabobo murinai na ina rakaraka gamobuderina ikikava ivivi~sisiyei na ina~berai. ¹⁸Tuna kubiine na vivaghina katamanina na tara tepanai imiimiiri, tuna ivi~matakira da rabobo itupuwa. ¹⁹Kunona Moses sisiya bagibagisi kudubina vonaviyoyovana kamoni wawaya kurisi ivi~yonayonei ikovi. Ma muriyai na kau tomowina ma gote tarasi iviia ma okowa yavata ivirai ma sipu vunivununa yebayabarina iviia da hisop raghana gisina ikuvikapui. Nani raghana ku okowa ikiikiikutuvi ma vonaviyoyovana bukana ma wawaya kudubisi ivi~rururubusi.^w ²⁰Ma ivona bo, “Weni tarana ekukutanimi da vivaghina makamakiina God yavata koberaberi. Ma sisiya bagibagina iveremi da kona~votani.” ²¹Ma bade Moses berana sago iberai, ivomiiri da yobe vovokaravina ma vokavakavara sawarisi kudubina nani taranai ivi~rururubu.^x ²²Vona bubuna, Moses ina vonaviyoyovana evonavona da tara ina kina kava berona ina~kowatawei. Ma tara ke ina~sororo na notataweyana ke ina~tupuwa.^y

Keriso ivere meyei da ivi~suwara da berabero iviitawei.

²³Tuna kubiine ghamoghamo tarasi isuwawara da dobu yobena ma ina sawara na nakanani ivivi~biibiini. Ma ti na ke bera vaghata, ma kunuma sawarisi keyakeyuna kava. Ma kunumai na yobe vovokaravina vaghata emakamakai. Ma bade suwarina ivi~biibiini na kiimatanina, ke dobu suwarina nakanani. ²⁴Suwarina na Keriso iberai. Ma ke

^v 9:13 Lev 16:15-16; Num 19:9, 17-19 ^w 9:19-20 Exod 24:6-8 ^x 9:21 Lev 8:15
^y 9:22 Lev 17:11

weni dobuna kana yobe wawaya imasiyai ita~yamoni na ku kamona ita~rui da ita~suwara, iyamna tuna yobena na ke yobena vaghata ma vibonebonena kava. Kegha, Keriso ighae ku kunuma ma irui da karako God gwabinai tota kubiita emiimiiri. ²⁵Ma ke mara peyarisi ita~rui da ita~vere meyei da ita~suwara ma mara sago kava. Ikikava iberai na ke weni dobuna suwara kapuna babadisi nakanani. Ti na madegha nununai ghamoghamo tarasi ekavakavari ma eruru da Gawara Vovokaravina Vaghata ku kamona da esuwasuwara. ²⁶Mikeda Keriso ina biga nakanani na ita~rabobo ma bade ita~rabobome, ina vokwarakwara iti~taratatanei. Ma kegha, dobu karena da ku karako na nani kamoni mara sago kava inekiiibau. Ma ipisi na ivi~matakira da ke mara gurina ma mara damona. Ma mara sago kava tuna mani ivere meyei da ivi~suwara da berabero ina rewapana iutugavovora tuwanonowi. ²⁷God iterei da wawaya sago sago duma mara sago kava ina~rabobo ma nani murinai maghinonai ina~miiri da ini~tupavirei. ²⁸Tuna kubiine na Keriso ivere meyei da ivi~suwara ma irabobo da mara sago kava na wawaya peyarisi i berabero ikowatawei. Ma ina~vovira na ke ita berabero kitameyena kubiine. Nani maranai na iyavo kava Keriso ikoyakoyaghi na yawasa makamakii nonowina ina~veresi.^z

**Yesu Keriso mara sago kava ivere meyei da
ivi~suwara wawaya peyarita kubiita.**

10 ¹Moses ina vonaviyoyovana na keta wadubona, ma nani berasi na ke bera vaghata, keyakeyuna kava. Tuna imatakira da bera kiimatanisi na muriyai epipisi. Jiu dami na vonaviyoyovana ekivikivini da madegha nununai berasi sago imarapatei da ghamoghamo suwarisi ekapukapuna. Esuwasuwara da iti~maninisi na God kurina ita~nenae ma ita~vokavakavara, ma nani suwarisi na ke kovokovoghina. ²Mikeda iti~maninisi na mara sago kava suwara ita~kapuni da nuwanuwasi ita~yaghari, ma damisi ita~viiya da berabero gwabisiyai kegha na suwara kapunina ita~voterei. Ma kegha da iyavo kava Moses ina vonaviyoyovana ekivikivini na patana da ghamoghamo esuwasuwara, iyamna eberabera kavai da i berabero ita~kowatawei. ³Tuna kubiine madegha nununai esuwasuwara da inuwaterenisi da ti na berabero wawayisi, ⁴iyamna ghamoghamo tarasi ke kovokovoghina da wawaya i berabero ina~kowatawei.

⁵Tuna kubiine Keriso, maranai weni ku dobuna ipisi na ivona bo,
“Tam ghamoghamo suwarisi ma verena viya ke kuta~kayokayowei,
tuna kubiine tupuwa sago kuvovunaghi kubiiku da ana~suwarei.

⁶ Wawaya i berabero kubiine na suwara ekapukapuna

^z 9:28 Isa 53:12

ma evereverena kurim ma nani suwarisi na ke nuwanuwam
ita~viiviiya.”

7Ma bade Keriso ivona bo,

“O God, taku weni,

apisi da am kayowana ana~berai.

Giruma katamana kamonai ikikava ivivi~sisiyeku na nakanani
ana~berai.”^a

8Weni girumina tavi~yavi na kamonai Keriso ivona da God wawaya
i suwara ma i verena ibarei na ivi~debei da wawaya ghamoghamo
ekapukapuni ma tara evereverena i berabero kubiine ma nani berasi
na God ke iti~nuwabiibiyei. Namanaki da Moses ina vonaviyoyovana
ikivikivini da suwara ikapukapuna, nani berasi na ke kovokovoghina
da God nuwanuwana ita~viiviiya. 9Ma nani murinai Keriso ivona bo,
“O God, taku weni, apisi da am kayowana ana~berai.” Ivivi~sisiya da
keta katamanina Moses iveresi na igudui ma keta vuna Keriso ivotawei
da keta katamanina kana gawara ita~viiya. 10God ekayokayowei da
kati~wawayamanini. Tuna kubiine iberai da Yesu Keriso mara sago kava
ivere meyei da ivi~suwara da berabero kudubina ivi~kovi tuwanonowi.

11Keta katamanina kamonai na suwara kapuna badana imiimiiri
da suwara ikapukapuna, ivivi~marapatei ma kegha da nani suwarisi
wawaya i berabero ke ita~kowakowatawe tovonu.^b 12Ma ita suwara
kapuna badana ghamana na mara sago kava wawaya i berabero kubiine
ivere meyei da ivi~suwara God kurina ma tuna suwarina na makamakii
nonowina. Ma muriyai na God katagheyanai imakiivipika.^c 13God
gwabinai ikoyakoyagha da karakava kana ghavighaviya ku kae gaburina
ina~teresi, 14iyamna tuna na mara sago kava ivi~suwara da iyavo kava i
berabero ikowakowatawei na iberisi da vovokaravisi.

15Ma bade Kanuma Vovokaravina imamatara kurita da weni tuna na
vonavaghata. Kunona ivona bo,

16“Bada ivona bo, ‘Mara epipisi da aku wawaya yavata vivaghina
makamakiina weni nakanani kana~berai.

Aku vonaviyoyovana ku nuwanuwasi ana~terei,

ma gayamisiyai ana~girumi.’”^d

17Ma bade ivona bo,

“Ti na aku vonaviyoyovana ivi~kiigiiyei ma kegha da i bera

beroberosi na nuwanuwaku ina~wapa da ke meyani ana~nota

meyei.”^e

18Ma vaghina, berabero namada inotatawei da karako suwara
kapunina iyamna kegha.

^a 10:5-7 Psa 40:6-8 ^b 10:11 Exod 29:38 ^c 10:12-13 Psa 110:1 ^d 10:16 Jer 31:33

^e 10:17 Jer 31:34

Taneriya God kurina.

¹⁹Varevaresiku, Yesu taranai keta ivotawei, tuna kubiine ere tepatorata maninina tarui da ku Gawara Vovokaravina Vaghata. ²⁰Nani ketana vuna na yawasa everevereta, iyamna tuna mani tupuwina isuwarei da ivotawei. Taparoro Numana kamona tupayaragha garana nani ketana igudugudui na maranai Keriso irabobo na garana itamosika, ivi~matakira da ivotawei kubiita. ²¹Ita suwara kapuna badana ghamana na Keriso, ma tuna na tota God ina wawaya kata koyakoyagha. ²²Tuna kubiine nuwanuwata kudubinai God titumaghane ma ita nota yagharinai taneriya kurina, iyamna taranai irururubuta da nuwanuwata dadabuna ikowatawei, ma bade okowa miirarinai tupuwita ikowatawei.^f ²³Ma tota iyavo kava tavonavona da titumaghana na nani vitumaghanina tavokikini, iyamna takovi da God ina vonakiyapa bagibagina iterei na ina~berai kubiita. ²⁴Ma tinuwanotanota da turaturata ikikava tivitesi ma tikitavivirana da tinuwayuyuna ma agata ina~biibai. ²⁵Turaturata viya ivotereta da vokavakavara marasiyai ke ita~riyeriyesi, namadani kava nakanani eberaberi da manamina iravisi. Ma tota na ke taberai da ti nakanani, mara nonowa tariyeriyeta. Kiipepavivirana tavotupei, iyamna takitai da Bada ina vovira marana na gisina kava ina~nekiibau.

²⁶Mikeda tota vonavaghata akovina namada taviiya ma kegha da tabarei ma ita kayowana da berabero kamona tamakai na ke sago avi suwarina ita~makamakai da ita berabero ina~kowatawei. ²⁷Tabarei na ke sago mike tanae, da ere yabuyabumanita vitupavira marana takoyakoyaghi da iyavo kava God ighaviyei na ti yavata keyama ghamana muyamuya vaghina ina~karagavovorita.^g ²⁸Rorova mara katamanina meni wawayina Moses ina vonaviyoyovana ibarei na ivi~tupavirei da wawaya ruwa bo aroba nani wawayina ina berabero ivi~mamatarei na tuna wawayina ivi~raboboi, ke ita~nuwaghana tovon.^h ²⁹Ma karako meni wawayina Keriso ibarei na ikikava? Ti damsina na God Natuna iutugudai, ma iberai da nakanani ma vivaghina makamakiina tarana na iyamna kegha. Nani taranai i berabero kudubina ita~kowatawei ma kegha da evonavonavikoniyei. Ma Kanuma Vovokaravina God ina agabiibai nani damsina ita~veresi, ma kegha da ivonaviiviiyakei da nuwanuwana ipughu kirakai. Kovi~nuwanotanota da wawaya nakanani eberabera na kovogha ghama kirakiina ina~panani.ⁱ ³⁰Namada takovi da Bada ivona bo, “Taku biwa ana~viiya, kovogha ana~veresi,” ma bade ivona bo, “Aku wawaya ani~tupaviresi.”^j ³¹God na yawayawana ma ina rewapana ina~viinim na kuna~yabumana kirakai.

^f 10:22 Lev 8:30; Ezek 36:25 ^g 10:27 Isa 26:11 ^h 10:28 Deut 17:6, 19:15

ⁱ 10:29 Exod 24:8 ^j 10:30 Deut 32:35-36; Psa 135:14

³²Konota ina~vovira da karenai tami ikikava. Keriso ina yasegana koviiya na vitumaghana kovi~karei da kovokwarakwara kirakai, ma kegha da ami vitumaghana kovokikini ma komiiri da bagibagina. ³³Mara viya na debiiyai wawaya ivonavonavinamemi ma ivivi~kayoberowanemi da kovovokwarakwara. Ma mara viya na kokita da bade turaturami viya nakanani damina iviiviiya na nuwanuwami kudubinai kovi~turanesi. ³⁴Ma iyavo kava gabura kamonai imakamakai na kovi~kamyuyuwaviiviiyesi. Ma wawaya ami sawara kudubina inebomi na nuwabiibiiyai kovi~bagunei, iyamna koakovi da tami kubiimi na kunumai ivi~yapaka emakamakai. Ma tuna na mura kiimatanina ma makamakii nonowina. ³⁵Tuna kubiine na nota rewapanana ke kona~voterei, iyamna damonai ami nota rewapanina kubiine Bada ini~miiyemi. ³⁶Bera ghamana da mara nonowa kona~miirikikina da God ina kayowana kona~votekatekei na ikikava ina vonakiiyapa bagibagina iterei na nakanani ina~berai kubiimi, ³⁷iyamna giruma katamana kamonai God evonavona bo,

“Wawayina epipisi na mara gisina kava
da ina~nekiibau,
ma ke ini~kayovira.”

³⁸ “Ma aku wawaya maninisi na vitumaghana tepanai ina~makai.
Ma iyavo kava ina~yabumana bo ini~muritina
na ana~kitatawesi.”^k

³⁹Iyavo kava ini~muritinana na ina~siwana. Ma tota na ke nakanani. God titumaghanei kubiine na yawasa makamakii nonowina tapanani.

Vitumaghana

11 ¹Vitumaghana iyamna na weni. Nuwanuwata kudubinai takova bubuni da aviyavisina tanotanotai da ita~tupuwa na mara sago ina~tupuwa. Tuna na aviyavisina ke kata~kitai ma kegha da ita nota ivi~rewapanana da karakava tapanani. ²Mara katamaninai, wawaya i vitumaghana kubiine na God ivi~gheghenisi.

³Ma ita vitumaghana kubiine na takovi da God gamonai na kunuma da dobu itupuwa. Tuna kubiine, karenai ke sago aviyavisina ita~makamakai da wawaya matasiyai ita~kitai ma kegha da nani kamonai aviyavisina karako takitakitai na God ivokiibuwei.^l

⁴Abel ina vitumaghana kubiine na ina suwara God kurina ibiibii kirakai, ke Kein ina suwara nakanani. Tuna kubiine God na ina suwara ivi~vaghinei ma ivona da tuna na ina wawaya maninina. Ina vitumaghana kubiine na namanaki irabobo ma kegha da ina bera na patana da ibeyebeyeta.^m

^k 10:37-38 Hab 2:3-4 ^l 11:3 Gen 1:1; Psa 33:6, 9; Jon 1:3 ^m 11:4 Gen 4:3-10

⁵Inoka ina vitumaghana kubiine na ke ita~rabobo, iyamna God iviitawei ighae ku kunuma, iwapa. Muriyai da ita~ghae na ina bera kudubina God ivi~vaghinei ma nuwanuwana iviia, tuna kubiine iviitawei.ⁿ ⁶Iyavo kava vitumaghana gwabisiyai kegha na ke kovokovoghina da God ini~nuwabiibiini. Ma meni wawayina ina kayowana da God kurina ina~nae na ini~tumaghana da God emakamakai. Ma bade ini~tumaghana da iyavo kava nuwanuwasi kudubinai God iekwekwai na biibiina ghamana ina~panani.

⁷Nowa ina vitumaghana kubiine na God ina sisiya ivi~yanei maranai vonaverena iviia da nuwapoya ghamana ina~tupuwa. Nuwapoyina na bera vuna da wawayi ke meyani ita~kitai. Ma ivotekateka da waka iyamoni da kawana ma natunatuna yavata yawasa ipanani. Ma ina vitumaghana ivi~debei da nani maranai wawayi peyarisi na berabero wawayisi ma kovogha berona ipanani. Ma bade ina vitumaghana kubiine God ivonakiiyaragha da tuna na ina wawayi maninina.^o

⁸Abraham ina vitumaghana kubiine na ivomiiri maranai God ivona da ina dobu ita~kiibutawei ma ita~nae ku dobu sago. Ma bade vonakiiyapa bagibagina Abraham kurina iterei da mara murinai dobu vuna ini~rapenei. Ma nani dobuna vuna na Abraham ke itakovi da tuna meni dobunai ma kegha da ivotekateka da ivomiiri inae.^p ⁹Ma ina vitumaghana kubiine nani dobunai imakamakai da nakanani ma dobu viruwa wawayina. Ma kegha da ivi~tumaghana da ikikava God vonakiiyapa bagibagina iterei na nakanani ina~berai. Ikikava yobe kamoni imakamakai na nakanani bade natuna Aisiki ma tupuna Jeikap imakai. Ma God nani vonakiiyapina Abraham kurina iberai na ivi~damani Aisiki da Jeikap kurisi.^q ¹⁰God namada ina nota irereghi da ikikava kwanatu sago ita~yamoni, kana kowora na bagibagina ma makamakii nonowina. Ma Abraham nimonimoriyai ikoyakoyagha da nani kwanatuna kamoni ita~makai.

¹¹Abraham ina vitumaghana kubiine na kawana Sera yavata ivi~tuwa, namanaki da imorapa kirakai ma kawana na gagarina. Ivi~tumaghana da God ikikava vonakiiyapa bagibagina iterei na nakanani ina~berai.^r ¹²Tuna kubiine namanaki imorapa kirakai da kitana da ke kovokovoghina da iti~tuwa ma kegha da karako tupurereghina ipeyari kirakai da dobu ikiimumui da ke viviyavina, nakanani ma kunuma kana gwamegwame ma kikirai kana gonugonu.^s

¹³Weni vitumaghana damsi mara katamaninai na i vitumaghana ivokikini da i ku rabobo. God ina vonakiiyapa bagibagina kurisi iterei na berana ke ita~tupuwa i yawasa kamoni. Ma namada i nota inae da

ⁿ 11:5 Gen 5:21-24 ^o 11:7 Gen 6:13-22 ^p 11:8 Gen 12:1-5 ^q 11:9 Gen 35:27

^r 11:11 Gen 18:11-14, 21:2 ^s 11:12 Gen 15:5, 22:17, 32:12

aviyavisina ivonesi na ivi~tumaghana da berasi karakava ina~tupuwa, ma ivivi~nuwabiibai. Ma debiiyai ivi~vaghinei da ti na dobu viruwa damsi, dobuwai ti na numataya.^t ¹⁴Wawaya nakanani ini~sisiya na takovi da dobu sago iekwekwai da iti~rapenei. ¹⁵I dobu wadubona iverukuyowei na ivi~notawapei, mikedda ita~notanotai na namada ita~voviramakai. ¹⁶Ma ti na dobu kiimatana iekwekwai, i kayowana da i dobu vaghata na kunumai. Tuna kubiine God ke ita~vivinimayesi ma ivi~vaghinei da ti damsi kurina evonavona da tuna na i God. Ma kubiisi namada i kwanatu iyamoni ikovi.

¹⁷⁻¹⁸Abraham ina vitumaghana kubiine na ivotekateka da natuna Aisiki iti~suwara maranai God irubui. God ina vonakiiyapa bagibagina namada Abraham iverei da ivona bo, “Aku vonakiiyapa bagibagina da tupurereghim vaghata na natum Aisiki kava gwabinai.”^u Ma kegha da Abraham ivovunagha ikovi da natuna sago kava Aisiki ita~kiivunui da ita~suwara.^v ¹⁹Inotai da Aisiki ita~rabobo na kovokovoghina da God ita~berai da rabobowai ita~vomiiri. Ma aviyavisina itupuwa Aisiki kurina, tuna na nakanani ma ita~rabobo ma bade ita~vomiiri.

²⁰Aisiki ina vitumaghana kubiine na natunatuna Jeikap da Iso i mara murina kubiine ivi~biibiinisi.^w

²¹Jeikap ina vitumaghana kubiine na maranai imorapa kirakai da ita~rabobo na tuputupuna ivi~ruwa ivi~biibiinisi, ti na Josepa natunatuna. Ma ina diwonai itupavibagi ma God ivokavakavari.^x

²²Josepa ina vitumaghana kubiine na ina rabobo marana inenekiibau na ina nota ivi~rewapana kirakai da mara sago Israel damsi Egypt ina~kiilbutawei. Ivi~sisiyei na gamobuderina iveresi da maranai ita~nena na tuwirina yavata ita~kavari.^y

²³Moses ina maduwa da ina mamai i vitumaghana kubiine na maranai Moses itupuwa na itereteregavui da nawaravi aroba ikovi. Ikitai da tuna pepeya sago, ma kiivavo Pero ina sisiya bagibagina ke ita~yabumanei.^z

²⁴Moses ina vitumaghana kubiine na maranai ivi~yaraga na ke ita~kayowei da wawaya ita~vonei da tuna na Pero tupuna.^a ²⁵Ina keta ivinei da God ina wawaya yavata ita~vokwarakwara patapata. Ma ke ita~kayowei da berabero kana nuwabiibai kamoni ita~makai, nani nuwabiibiina na mara tupona kava. ²⁶Inotai da ita~vokwarakwara God ina Vivinevine Wawayina nakanani na iyamna ita~rakata kirakai, ke Egypt ina mura nakanani. Egypt ina mura kudubina ita~viiya na iyamna kegha. Tuna ikitataweyana da mara murina kana mura ikitakitai.

²⁷Moses ina vitumaghana kubiine na Egypt ikiibutawei ma ke Egypt kana kiivavo ina nuwapughu ita~yabumanei da ita~nae. Namanaki da

^t **11:13** Gen 23:4; 1Chr 29:15; Psa 39:12 ^u **11:18** Gen 21:12 ^v **11:13** Gen 23:4; 1Chr 29:15; Psa 39:12 ^w **11:20** Gen 27:27-29, 39-40 ^x **11:21** Gen 47:31, 48:1-20
^y **11:22** Gen 50:24-25; Exod 13:19 ^z **11:23** Exod 2:2, 1:22 ^a **11:24** Exod 2:10-12

God na ke kitakitana ma kegha da Moses, God ikitai. Tuna kubiine na ina nota ke ita~peku ma ke iti~muritina. ²⁸Ina vitumaghana kubiine na Pasova ivi~karei. Ivona na Israel damsi tara iyuna ma i matuketa ririnai ivi~rururubu da rabobo aneyina ivi~yuvonavonisi da Israel natunatusi totomomowa iyiyarokosi ke iti~kiivunuwana. ^b

²⁹Israel damsi i vitumaghana kubiine na Yegai Yebayebarina idamani ku nevana, tuna nakanani ma tano kakanana tepanai ita~bababa. Ma Egypt damsi ibera tovonni da murisiyai ita~damana na kegha, kudubisi iuma dodo. ^c

³⁰Israel damsi i vitumaghana kubiine na Josuwa yavata ibaba da Jeriko garina iviviri da mara miikovimaruwa ma garina itamoririgha. ^d

³¹Reiyab tuna madamadawarina ma ina vitumaghana kubiine na ke ita~rabobo. Wawaya peyarisi nani kwanatuna kamoni God ke ita~vivitumaghane i irabobo ma Reiyab na kegha, iyamna Israel ina nanaga wawayisi itinariyesi ma ikoyagha bubunisi. ^e

³²Vitumaghana wawayisi mara katamaninai ipeyari kirakai, tuna kubiine ke kovokovoghina da kudubisi ati~sisiyesi. Gidiyon, Baraki, Samson, Jepta, David, Samuweru, ma peroperoveta peyarisi ati~sisiyesi na ita~guri kirakai. ^f ³³Weni wawayisi i vitumaghana kubiine na viya dobu viruwa damsi yavata ivi~ghavighaviya ma ighegavovorisi. Ma viya nota manininai ivi~kiivavo, ma viya na ikikava God ina vonakiiyapa bagibagisi kurisi iteretere na iyamna iviia. Ma viya i vitumaghana kubiine na layon kawasi ikiipotai, ^g ³⁴ma viya keyama karakaratina, muyamuya kirakiina ikiipekini. Ma viya i vitumaghana kubiine rabobo iveruvuvurei da wawaya seriyai ke ita~taravunusi. Viya na mitamitasi ma i vitumaghana kubiine na rewapana iviia. Ma ghaviya kamoni ivi~rewapana kirakai da dobu viruwa damsi ikwavinisi. ^h ³⁵Ma wivine viya i vitumaghana kubiine na i rakaraka raborabobosi ivomiiri da ivovira kurisi. ⁱ

Ma wawaya viya gabura kamoni i vitumaghana ivotanakikini da ivokwarakwara kirakai. Vitumaghana ita~voterei na gabura kamoni ita~votawesi ma ibara da inivisiyai irabobo. Ivi~tumaghana da rabobo murinai ita~vomiiri ma yawasa biibiina ita~panani. ³⁶Ma viya na wawaya ivonaviiviyakesi, ma viya na iwidiwidisi, ma bade viya na cheiniyai ikunisi ma ku gabura iteresi. ^j ³⁷Viya na wakimiyai iravisi da ivi~rabobosi, ma viya na ivi~righasepiyana, ma viya na seriyai

^b 11:28 Exod 12:21-30 ^c 11:29 Exod 14:21-31 ^d 11:30 Josh 6:12-21

^e 11:31 Josh 2:1-21, 6:22-25 ^f 11:32 Judg 6:11-8:32, 4:6-5:31, 13:2-16:31, 11:1-12:7; 1Sam 16:1-1Kgs 2:11; 1Sam 1:1-25:1 ^g 11:33 Dan 6:1-27 ^h 11:34 Dan 3:1-30

ⁱ 11:35 1Kgs 17:17-24; 2Kgs 4:25-37 ^j 11:36 1Kgs 22:26-27; 2Chr 18:25-26; Jer 20:2, 37:15, 38:6

ivi~taravunuwana. Wawaya ivi~tupaketowanesi ma ivi~agaberowesi ma ivi~kayonogenogeyanesi da vitonara ikarisi ma ghamoghamo bekasi kava ivivi~kote ma nakanani imakamakai ma ibababa.^k ³⁸Ti na ibiibii kirakai da wawaya peyarisu dobuwai ighekuyowesi. Ma kwanatu kamona ikwavinisi da koya ma warereyai ibababa. Ma buba da bonagha kamosiyai irurukenakena.

³⁹Weni wawayisi peyarisu i vitumaghana irakata kirakai da God ivi~gheghena kirakiyeesi. Ma God ina vonakiiyapa bagibagisi kurisi iterei na berasi ke dobuwai ita~viiya, iyamna karakava ita~tupuwa.^l ⁴⁰God ina kayowana da keta vuna ma biibii kirakiina ita~vovunagha yavui ma muriyai ti damsi na tota yavata yawasa maninina ma makamakii nonowina kata~vii patapatai.

God na ita Mamai.

12 ¹Ma tota bade taveru bubuna, iyamna weni vitumaghana damsi tavi~sisiyeesi na koroto ghamana ma kunumai egayogayota. Itekateka kirakai da berabero iti~rukirekireta, tuna kubiine berabero ma aviyavisina ekukuvipikita na kudubina tataririghi da ita viveraverau ketana God maghinotai iterei na taverusugesugei. ²Ma matata na Yesu kava kurina takita iyamna ita vitumaghana ina karena ma ina damona na tuna kava. Rabobo korosiyai na inimayamayana ma kegha da ivi~bagunei ma ivere meyei da irabobo, iyamna iakovi da karakava nuwabiibii ghamana ina~panani. Ma karako na God ina vikiivavo gawarina katagheyana emakamakai.

³Ikikava imiirikikina maranai berabero wawayisi ivi~kayotirane na konotai da tami bade ami nota ke ina~peku ma ininimi ke ina~bara. ⁴Ma tami koipoi da berabero kota~takuputei iyamna ke kota~vivipaparana kamowa da ku rabobo iti~riyemi. ⁵Mikeda nuwanuwami iwapa da God irukiipepimi ma ivonemi da tami na natunatuna. Ivona bo,

“Natuku, maranai Bada kovogha ina~vereverem da vibeyebeyem kubiine na kekita kamowi.

Ma ina~tupatupavimaninim na ke am nota ina~peku,

- ⁶ Iyamna Bada iyavo kava inuwayuyunisi na ti damsi kovogha evereveresi da vibeyebeyesi kubiine, ma iyavo kava eviiviinisi da natunatuna na ti damsi ekwapukwapusi.”^m

⁷Kona~vivikamyuyuwa ma kegha da kotupe meyemi, iyamna God etupatupavimaninim, imatakira da tami natunatuna vaghata.

^k 11:37 2Chr 24:21 ^l 11:39 ‘Berasi karakava ita~tupuwa’ iyamna God ina Vivinevine Wawayina na sisiyina kava iviia ma ke ti mani dobuwai ita~kitai. ^m 12:5-6 Job 5:17; Prov 3:11-12

Meni ededisi ina~bera beroi na ti mani i mamai ina~biga da kovogha ina~veresi da akova ina~viiya. ⁸Ma God natunatuna kudubisi na etupatupavimaninisi, tuna kubiine ke nakanani kota~panani na imatakira da tami na ke natunatuna vaghata, tami na deba wawaya. ⁹Ita mami mau dobuwai itupavimaninita na tavovokuwayisi. Ma bade kanumita ina Mamai etupatupavimanininita da kata~vokuwaya kirakiiyei ma nuwabiibiyai ina rewapana gaburinai kata~makai, iyamna tuna kava gwabinai yawasa taviiya. ¹⁰Ita mami mau dobuwai nuwanuwasi kudubinai ibera tovonu da ita~tupavimaninita. Ma i taraboga da iti~beyebeyena kurita na mara tupona kava. Ma ita Mamai God etupatupavimanininita na mara nonowa nota manininai kavakava ma ita biibiina kubiine, iyamna ina~berita da tota tuna nakanani, maninita ma vovokaravita. ¹¹Kovogha damina taviiya na ke nuwaviivii tovonina, kiitonatona ma nuwapoyina irakata kirakai. Ma kegha da iyavo kava ekiikiitonatona na muriyai nuwamagurisi ina~terei da nuwanuba ma yawasa maninina gwabisiyai. Tuna nakanani ma i yawasa kamoni ina~vopura bubuna.

Ikikava kata~makai ma kata~kitaruvita.

¹²Tuna kubiine namanaki da imami igowa ma tuwaporemi ekirokiroro ma kegha da kovi~rewapana ma koveru bubuna.ⁿ ¹³Kaemi kana keta maninina kona~vinei da iyavo kava na mitamitasi bo tuwapore beroberosi everaverukivini na kii gubaga ke ina~rakata ma ina~yawasa.^o

¹⁴Kobera tovonu da wawaya kudubisi yavata ere nuwanubami kona~makamakai bubuna. Ma koekwa da ami yawasa na maninina ma vovokaravina kavakava, iyamna iyavo kava ke vovokaravimi na Bada ke kona~kitai. ¹⁵Kovi~koyaghavivirana da God ina agabiibai na ke sago iyai ina~voyakiri. Kokitaruvimi da ke sago urava ramramna otona berona kamomiyai ina~gogo da ina~rakata, iyamna otona wawaya peyarisi i yawasa ina~kiiviberoi.^p ¹⁶Kokitaruvimi da vipekana wapawapa kegha. Ma bade ke kona~berai da nakanani ma Iso, ina nota God gwabinai kegha. Tuna iyarokona ma kegha da vitonara ikarai kubiine na ina buderi ivi~bagunei ma ivi~gimarei da mara sago kava ita~kam.^q ¹⁷Ma koakovi da muriyai ina kayowana da vibiibiina ina mamai gwabinai ita~viiya na ina mamai ivi~keghei. Ere matadogana ivi~nowi da ina mamai ina nota ita~virai ma ibera kavai.^r

¹⁸Ma tami na konekiibau da ku koya sago. Ma nani koyana ke vovotovonina, ke Sainai koyana nakanani. Sainai koyana na keyama

ⁿ 12:12 Isa 35:3 ^o 12:13 Prov 4:26 ^p 12:15 Deut 29:18 ^q 12:16 Gen 25:29-34
^r 12:17 Gen 27:30-40

iruyebayebara, ma ivi~didibari da nubakutuva irakata, ma yanunu berona iveraverau.^s ¹⁹Nani dobunai ture ivi~yanei da gamona ghamana ma sisiya bagibagisi ivi~yanei ma weni berasi kubiine Israel damsi iyabumana kirakai da ivi~nowi da ita~voterei, ²⁰iyamna God sisiya iveresi na kurisi ibagibagi kirakai. Ivonesi bo, “Ghamoghamo bo aviyavisina yawayawana weni koyana ina~tatovoni na wakimiyai kogudai da kona~kiivunui.”^t ²¹Ma bade Moses nani berasi ikitai da ivona bo, “Ayabumana kirakai da akirokiro.”^u

²²Ma tami konekiibau da ku koya sago na notakavakavana, tuna na Zayon koyana, tuna na God yawayawana ina kwanatu, kunuma kana Jerusalem. Ma nani dobunai aneya korotosi, ke viviyavina na ere gasagasarisi iriyesi. ²³Konekiibau da God natunatuna iyiyarokosi kii vava kunumai igirumi na ku kamosi. Ma God kurina konekiibau, tuna na wawaya kudubisi ini~tupaviresi. Ma God ina wawaya vovokaravisi, kanumisi namada ivi~manininsi ikovi na ku kamosi korui. ²⁴Konekiibau da Yesu kurina, tuna ita tetete, ma tuna vivaghina makamakiina vuna iterei da God kurina tanae. Yesu tarana na ke Abel tarana nakanani. Yesu tarana ivi~toitoi da notataweyana ivi~sisiyei. Ma Abel tarana ivi~toitoi da ikwatu biwa viinina kubiine.^v

²⁵Kovi~yana bubuna da God kurimi ina~vivisisiya na ke kona~barei. Dobuwai na Moses Israel damsi vonaverena ivereveresi da ita~kitaruvisi ma ti na sisiyina ibarei na kovogha berona ke ita~veruvuvurei. Ma kunumai na God tuna mani isisiya kurita ma tatakuputei na kovogha bero kirakiina taviiya.^w ²⁶Sainai koyana tepanai gamona iterei na dobu ivi~nuke ma karako na vonakiiyapa bagibagina iterei, ivona bo, “Ana~bera meyei ma ke dobu kava ana~nukei ma bade kunuma yavata.”^x ²⁷Ina sisiya kamonai ivona bo, “Ana~bera meyei.” Tuna ibeyeta da bera kudubina iyamoyamoni na mara sago ina~nukei da aviyavisina ke makamakii nonowina na ina~momowa. Ma nani murinai na aviyavisina patana da emakamakai na tuna kava ina~makii nonowa.

²⁸Tota na vikiivavona makamakii nonowina ku kamona tarui, tuna kubiine na God tikiikiwei ma ere yabuyabumanita tavopepeta ma tavokavakavara bubuni da ini~nuwabiibiyeyi, ²⁹iyamna ita God na nakanani ma keyama karakaratina, muyamuya kirakiina da aviyavisina kudubina ekarakaragavovori.^y

Aviyavisina taberai da God ini~nuwabiibiyeta.

13 ¹Keresiyana turaturami yavata koinuwaviinavivirana na ke kona~voterei. ²Nuwanuwami ke ina~wapa da maranai dobu

^s 12:18-19 Exod 19:16-22, 20:18-21; Deut 4:11-12, 5:22-27 ^t 12:20 Exod 19:12-13

^u 12:21 Deut 9:19 ^v 12:24 Gen 4:10 ^w 12:25 Exod 20:22 ^x 12:26 Hag 2:6

^y 12:29 Deut 4:24

viruwa damsi ami ku dobu ina~numataya na namanaki da ke kotakovisi ma kotitinaryiyesi ami ku numa. Wawaya viya nakanani iberai ma ke itakovi da aneya itinariyesi da i ku numa.^z ³Ma iyavo kava gabura kamoni imakiiyana na ke koni~nuwawapesi. Kovi~kamyuyuwaviiviyesi da nakanani ma tami yavata gabura kamoni. Ma bade iyavo kava vokwarakwara damina eviiviiya na kovi~kamyuyuwaviiviyesi da nakanani ma tami yavata kota~vovokwarakwara.

⁴Tavine na bera vovokaravina, tuna kubiine kudubita tavopepetei. Kawam vaghata na tuna kava yavata koni~pekana, ma ke meyani da wawaya sago yavata koni~pekana tovana. Ma iyavo kava kwinana ini~tuneboi bo ini~pekana wapawapa na God ini~tupaviresi ma kovogha ina~veresi.^a

⁵Dobu ina mura ke kona~nota kirakiiyei ma ke kona~matighei. Ma aviyavisina gwabimiyai na tuna kava kovi~nuwabiibiyai, iyamna God ivona bo, “Ke meyani da ana~kitatawemi, ke meyani da ana~voteremi.”^b

⁶Tuna kubiine nota rewapana gwabitiyai ma tavonavona bo,

“Bada iviteku,

tuna kubiine ke ana~yabumana.

Wawayota ke kovokovoghina da ina~kiiviberoku.”^c

⁷Ma ami babada, ti na iyavo kava ivi~nao da God vonana

ivi~beyebeyena kurimi na konota nonowesi. Kovi~nuwanotanota da

ikikava i yawasa kamoni na biibiina irakata. Ma tami na i yawasa ma

i vitumaghana kovi~bonebonei. ⁸Yesu Keriso na ke viravirana, rorova,

karako ma mara nonowa. ⁹Tuna kubiine kokitaruvimi da vibeyebeyena

vusi ke ina~tinaviviremi. Ibiibai da kanumita ina rewapana na God ina

agabiibai gwabinai ina~viiya. Ma vibeyebeyena piropirosi da aviyavisina

wawaya ina~kani bo ke ina~kani na ke ini~vitesi da kanumisi

ini~rewapana.

¹⁰Iyavo kava Moses ina vonaviyoyovana enununuri da yobe

vovokaravina kamoni esuwawara na ke kovokovoghina da tota

Keresiyana ita suwara kana kema tepanai suwara ita~yuna da ita~kam.^d

¹¹Ti damsi i suwara kapuna badana ghamana na ghamoghamo tarasi

ekavakavara, ma erurui da Gawara Vovokaravina Vaghata yobe kamoni

wawaya i berabero kubiine tara isuwawara da notataweyana ita~viiya.

Ma nani ghamoghamosi tupuwisi na ekavakavara ekiikiibau da kwanatu

kupunai ikapugavovorana.^e ¹²Ma bade Yesu nakanani iberai, kwanatu

garina matuketina kupunai ivokwarakwara ma irabobo da tuna mani

^z 13:2 Gen 18:1-8, 19:1-3 ^a 13:4 Mikeda kawam vaghata ina rabobo na vovotawem da wawaya sago yavata kona~tavine. 1Tim 5:11-14 nakanani ivi~sisiya. ^b 13:5 Deut 31:6, 8; Josh 1:5 ^c 13:6 Psa 118:6 ^d 13:10 Keresiyana ita suwara kana kema na Keriso ina korosi isisiyei. ^e 13:11 Lev 16:27

taranai wawaya iberisi da vovokaravisi, berabero gwabisiyai kegha. ¹³Tuna kubiine na tota bade kwanatu takiibutawei da Yesu kurina.^f Ma ikikava wawaya Yesu ivi~agaberowei na tivaghinei da nakanani ini~agaberoweta, ¹⁴iyamna dobuwai ke sago kwanatu rapetiyai ma ita kwanatu makamakii nonowina na kunumai ma nimonimoriyai tikoyakoyagha. ¹⁵Tuna kubiine Yesu tepanai mara nonowa God tighegheni, tuna na ita verena. Mara nonowa kawatiyai kana vava tavokavakavari, tuna na ita suwara. ¹⁶Ma nuwanuwami ke ina~wapa da mara nonowa bera biibiisi kona~beraberi ma wawaya koni~vitesi, iyamna nakanani kona~beraberi na tuna yavata na ami suwara biibiina ma God ini~nuwabiibiyei.

¹⁷Ami babada kovotekatekesi ma i rewapana gaburinai komakii bubuna, iyamna kanuma ina ku nevanewa ekoyakoyaghimi ma iakovi da mara sago God kurina ini~debei da i biga ibera bubuni bo kegha. Kovotekatekesi da i biga nuwabiibiyai ina~berai ma nuwapoya ke kona~veresi, iyamna tuna ke ini~vite tovonimi.

¹⁸Nipowana kubiikai ke kona~voterei. Nuwanuwakii yagharina ma akii kayowana da aviyavisina peyarina kana~beraberi na maninina kavakava. ¹⁹Ma taku na aku kayowana ghamana da kona~nipowana kirakai da yaghiyaghina ana~vovira kurimi.

Nipowana turina.

²⁰God na nuwanuba everevereta ma tuna ita Bada Yesu rabobowai ivi~yawai ma taranai vivaghina makamakiina tota yavata taberai. Ma Bada Yesu na tota God ina sipu kata koyakoyagha ghamana. God kurina ainowi da ²¹Yesu Keriso ina rewapanai ina~vovunaghimi da ina kayowana kona~bera bubuni ma ami yawasa kamonai ini~vitemi da aviyavisina peyarina ina~kitai na ini~nuwabiibiyei. Karako ma mara nonowa tavokavakavari ma tighegheni da kana kadara ina~rakata. Amen.

Sisiya turina.

²²Keresiyana turaturakai, weni girumina na ke gurina, tuna kubiine aku kayowana da aku sisiya kovi~yana bogai. ²³Ati~akovimi da varesita Timoti gabura kamonai ivi~kiibuni. Ina~nekiibau yaghiyaghina kuriku na yavata kana~pisi da kana~kitimi.

²⁴Ami babada ma God ina wawaya peyarisi kovonesi da kavi~kiikiwesi. Ma Itali damsi weni dobunai ivi~kiikiwemi.

²⁵Ma ainowi God kurina da ina agabiibai na kudubimi gwabimiyai ina~makai.

^f 13:13 'Kwanatu takiibutawei' na ivi~miiba da Jiu damsi i taparoro ketasi Moses iveresi na kata~voterei.